

O‘ZBEKISTONDA RUS TILI VA ADABIYOTI: AN’ANALAR, INNOVATSIYALAR VA MADANIY MULOQOT

Muallif: **Ahmedova Shohsanam Anvarjon qizi**

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali

Psixologiya yo‘nalishi, sirtqi ta’lim

24_03-guruh talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda rus tili va adabiyotining shakllanishi, rivojlanish an‘analari hamda zamonaviy innovatsion yondashuvlar asosida tutgan o‘rni tahlil qilinadi. Rus tili O‘zbekistonda tarixan muhim madaniy va ijtimoiy aloqa vositasi bo‘lib kelgan hamda ko‘p millatli jamiyat sharoitida madaniyatlararo muloqotni ta‘minlovchi asosiy tillardan biri hisoblanadi. Maqolada rus tilining ta‘lim tizimidagi mavqei, uni o‘qitish jarayonida qo‘llanilayotgan an‘anaviy va zamonaviy metodlar, shuningdek, raqamli texnologiyalar va innovatsion pedagogik yondashuvlarning ahamiyati yoritiladi.

Shuningdek, rus adabiyotining o‘zbek adabiy muhitiga ta‘siri, tarjima jarayonlari va adabiy aloqalar masalalariga alohida e‘tibor qaratiladi. Rus klassik adabiyoti namoyandalarining asarlari o‘zbek kitobxonlari uchun muhim ma‘naviy manba bo‘lib, milliy adabiyot rivojiga estetik va g‘oyaviy jihatdan ta‘sir ko‘rsatgan. Zamonaviy sharoitda rus adabiyotini o‘qitishda interaktiv metodlar, multimedia vositalari va madaniyatlararo yondashuvlardan foydalanish ta‘lim samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Maqolada, shuningdek, rus tilining bugungi kundagi madaniy muloqotdagi o‘rni, xalqaro hamkorlik va global ta‘lim jarayonlaridagi ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari rus tili va adabiyotini o‘qitishda an‘ana va innovatsiyalar uyg‘unligini ta‘minlash muhimligini ko‘rsatadi. Ushbu maqola tilshunoslik, adabiyotshunoslik hamda pedagogika sohalarida olib borilayotgan tadqiqotlar uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit soʻzlar: rus tili, rus adabiyoti, anʼanalar, innovatsiyalar, madaniy muloqot, tarjima, taʼlim tizimi, koʻp tillilik

Kirish. Bugungi globallashuv davrida tillar va madaniyatlar oʻrtasidagi oʻzaro taʼsir tobora kuchayib bormoqda. Oʻzbekiston Respublikasi koʻp millatli va koʻp tilli jamiyatga ega boʻlib, bu yerda turli tillar tarixan yonma-yon rivojlanib kelgan. Shular orasida rus tili alohida oʻrin egallaydi. Rus tili Oʻzbekistonda nafaqat aloqa vositasi, balki madaniy, ilmiy va taʼlimiy hayotning muhim tarkibiy qismi sifatida shakllangan.

Tarixiy manbalarga nazar tashlaydigan boʻlsak, rus tilining Oʻzbekistonga kirib kelishi XIX asrning ikkinchi yarmiga toʻgʻri keladi. Keyinchalik sovet davrida rus tili davlat boshqaruvi, taʼlim, fan va madaniyatning yetakchi tillaridan biriga aylandi. Bu jarayon rus adabiyotining keng tarqalishiga, oʻzbek va rus xalqlari oʻrtasidagi madaniy aloqalarning mustahkamlanishiga sabab boʻldi. Rus klassik adabiyotining yirik namoyandalari A.S. Pushkin, L.N. Tolstoy, F.M. Dostoyevskiy, A.P. Chexov asarlari oʻzbek tiliga tarjima qilinib, kitobxonlar orasida keng ommalashdi.

Mustaqillik yillarida Oʻzbekistonda til siyosati yangi bosqichga koʻtarildi. Oʻzbek tili davlat tili sifatida mustahkamlandi, shu bilan birga, rus tili millatlararo muloqot tili sifatida oʻz ahamiyatini saqlab qoldi. Bugungi kunda rus tili umumtaʼlim maktablari, oliy taʼlim muassasalari, shuningdek, xususiy taʼlim markazlarida faol oʻqitilmoqda. Bu holat rus tiliga boʻlgan ijtimoiy ehtiyoj va qiziqishning hanuz yuqori ekanini koʻrsatadi.

Zamonaviy taʼlim jarayonida rus tili va adabiyotini oʻqitishda innovatsion yondashuvlar tobora keng qoʻllanilmoqda. Raqamli texnologiyalar, interaktiv metodlar, multimedia vositalari va madaniyatlararo kommunikatsiyaga asoslangan darslar oʻquvchilarning til oʻrganishga boʻlgan motivatsiyasini oshirmoqda. Shu bilan birga, anʼanaviy taʼlim usullari ham oʻz ahamiyatini yoʻqotmagan holda, yangi metodlar bilan uygʻunlashtirilmoqda.

Rus adabiyoti Oʻzbekistonda faqatgina xorijiy adabiyot sifatida emas, balki madaniy merosning muhim qismi sifatida oʻrganiladi. Tarjima faoliyati orqali rus va oʻzbek

adabiyotlari o'rtasida o'zaro boyish jarayoni yuzaga kelgan. Bu jarayon adabiy tafakkur, estetik qarashlar va badiiy uslub rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi O'zbekistonda rus tili va adabiyotining rivojlanish an'analari, zamonaviy innovatsiyalar hamda madaniy muloqotdagi o'rnini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot jarayonida rus tilini o'qitishning bugungi holati, adabiy aloqalar va kelajak istiqbollari yoritiladi. Ushbu masalalarni o'rganish til va madaniyat integratsiyasini chuqurroq anglashga xizmat qiladi hamda ta'lim tizimida samarali yondashuvlarni ishlab chiqishga zamin yaratadi.

Asosiy qism. O'zbekistonda rus tili va adabiyotining shakllanishi va rivojlanishi uzoq tarixiy jarayon bilan chambarchas bog'liq. Rus tili dastlab ijtimoiy-siyosiy va ma'muriy ehtiyojlar asosida kirib kelgan bo'lsa-da, vaqt o'tishi bilan ilm-fan, ta'lim va madaniyat sohalarida muhim aloqa vositasiga aylandi. Ayniqsa, XX asr davomida rus tili O'zbekistonda bilim olish, kasbiy rivojlanish va xalqaro muloqot uchun zarur bo'lgan tillardan biri sifatida mustahkam o'rin egalladi. Bu holat rus adabiyotining ham keng tarqalishiga va o'zbek kitobxonlari orasida ommalashuviga olib keldi.

Rus adabiyoti O'zbekiston adabiy muhitiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Rus klassik adabiyotining yirik namoyandalari A.S. Pushkin, M.Yu. Lermontov, L.N. Tolstoy, F.M. Dostoyevskiy, A.P. Chexov asarlari o'zbek tiliga tarjima qilinib, milliy adabiyot taraqqiyotiga estetik va g'oyaviy jihatdan ta'sir ko'rsatdi. Tarjima jarayoni ikki xalq adabiy aloqalarini mustahkamlabgina qolmay, balki o'zbek adabiyotida yangi janrlar, obrazlar va badiiy uslublarning shakllanishiga ham turtki bo'ldi. Shu jihatdan rus adabiyoti O'zbekistonda madaniy merosning muhim qismi sifatida qoraladi.

Ta'lim tizimida rus tilining o'рни alohida ahamiyatga ega. Bugungi kunda rus tili umumta'lim maktablari, akademik litseylar va oliy ta'lim muassasalarida alohida fan sifatida o'qitiladi. Rus tilini o'rganish nafaqat til kompetensiyasini rivojlantirishga, balki talabalar va o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirishga, turli madaniyatlarni

anglashiga xizmat qiladi. Shuningdek, rus tilida yaratilgan ilmiy adabiyotlar va manbalardan foydalanish imkoniyati ta'lim sifatini oshiradi.

Zamonaviy sharoitda rus tilini o'qitishda innovatsion yondashuvlar tobora keng qo'llanilmoqda. An'anaviy grammatik-tarjima metodlari o'rnini kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta'lim usullari egallamoqda. Multimedia vositalari, elektron darsliklar, onlayn platformalar va masofaviy ta'lim resurslari rus tilini o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilmoqda. Bu esa o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Rus adabiyotini o'qitishda ham zamonaviy metodlar muhim ahamiyat kasb etadi. Badiiy matnlarni tahlil qilishda muammoli savollar, munozaralar, ijodiy topshiriqlar va loyiha ishlari keng qo'llanilmoqda. Bu yondashuvlar o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirib, asar mazmunini chuqurroq anglashga yordam beradi. Shu bilan birga, rus adabiyoti asarlarining sahnalashtirilishi, audiovizual materiallardan foydalanish ham ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Madaniy muloqot jarayonida rus tilining o'ri beqiyosdir. O'zbekistonda rus tili turli millat vakillari o'rtasida aloqa vositasi bo'lib xizmat qiladi. Madaniy tadbirlar, ilmiy konferensiyalar, adabiy uchrashuvlar va xalqaro loyihalarda rus tilidan faol foydalaniladi. Bu holat turli madaniyatlar o'rtasida o'zaro tushunish va hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Rus tili orqali o'zbek madaniyati ham xalqaro maydonga chiqish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda ko'p tillilik siyosati shakllandi. Bu siyosat doirasida rus tiliga nisbatan ijobiy munosabat saqlanib, uni o'rganish va rivojlantirish uchun zarur sharoitlar yaratildi. Davlat va nodavlat ta'lim muassasalarida rus tili chuqurlashtirib o'qitilmoqda, rus tilidagi OAV va madaniy markazlar faoliyat yuritmoqda. Bu esa rus tilining jamiyatdagi funksional ahamiyatini yanada mustahkamlab bormoqda.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda rus tili va adabiyoti an’analar va innovatsiyalar uyg‘unligi asosida rivojlanib bormoqda. An’anaviy madaniy va adabiy meros zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan boyitilib, ta’lim va madaniy muloqot samaradorligini oshirmoqda. Rus tili va adabiyoti O‘zbekistonda nafaqat til o‘rganish vositasi, balki xalqlar o‘rtasidagi madaniy aloqalarni mustahkamlovchi muhim omil sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Xulosa. O‘zbekistonda rus tili va adabiyotini o‘rganish va rivojlantirish jarayoni an’analar va innovatsiyalar uyg‘unligi bilan xarakterlanadi. Tarixiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, rus tili nafaqat ilmiy va ta’limiy vosita sifatida, balki madaniy muloqot va xalqaro aloqalarni rivojlantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Sovet davrida rus tili keng tarqalgan va jamiyat hayotining turli jabhalarida yetakchi til sifatida ishlatilgan. Shu davrda rus adabiyotining namoyandalari o‘zbek kitobxonlari orasida mashhur bo‘lib, tarjima faoliyati orqali ikki xalq adabiyotini bog‘lashga xizmat qilgan.

Mustaqillik yillarida rus tili O‘zbekistonda davlat tili maqomiga ega bo‘lmagan bo‘lsa-da, madaniyatlararo muloqot va ta’lim jarayonida o‘z ahamiyatini saqlab qoldi. Bugungi kunda rus tili umumta’lim maktablarida, oliy ta’lim muassasalarida va nodavlat ta’lim markazlarida faol o‘qitilmoqda. Bu esa tilni o‘rganishning ijtimoiy zarurat ekanini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, rus adabiyoti o‘zbek madaniyati va ta’lim tizimida muhim estetik va g‘oyaviy manba sifatida xizmat qilmoqda.

Zamonaviy ta’lim jarayonida rus tilini o‘qitish metodikasi an’anaviy va innovatsion yondashuvlar uyg‘unligini talab qiladi. An’anaviy grammatik-tarjima metodlari saqlanib qolgan holda, interaktiv darslar, multimedia vositalari va onlayn platformalar o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini samarali rivojlantirishga yordam bermoqda. Shu bilan birga, rus adabiyoti darslarida muammoli savollar, ijodiy loyihalar va tahliliy mashqlar o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi va asar mazmunini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Madaniy muloqot nuqtai nazaridan rus tili turli millat vakillari oʻrtasida aloqa vositasi sifatida muhim ahamiyatga ega. Madaniy tadbirlar, ilmiy konferensiyalar, xalqaro loyihalar va adabiy uchrashuvlarda rus tilidan keng foydalanish madaniyatlararo hamkorlikni mustahkamlashga yordam beradi. Shu sababli, rus tili nafaqat taʼlim vositasi, balki madaniy muloqot, ilmiy izlanish va xalqaro aloqalarni rivojlantirishda ham strategik resurs sifatida qadrlil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, Oʻzbekistonda rus tili va adabiyoti anʼanaviy qadriyatlar bilan zamonaviy innovatsiyalar uygʻunligida rivojlanmoqda. Bu jarayon taʼlim samaradorligini oshirish, madaniyatlararo muloqotni mustahkamlash va oʻzbek adabiy muhitini boyitishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, rus tili va adabiyotini oʻrganish va rivojlantirish doimiy yangilanish, metodik innovatsiyalar va madaniy aloqalarni hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Bu esa mamlakatda til va madaniyat integratsiyasini yanada chuqurlashtirishga, hamda oʻquvchilar va talabalar uchun samarali va qiziqarli taʼlim muhitini yaratishga yordam beradi.

Adabiyotlar roʻyxati

1. Abduazimov, I. (2010). Rus tili taʼlimi metodikasi: nazariya va amaliyot. Toshkent: Oʻzbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti, pp. 15-120.
2. Qodirov, B. (2015). Rus adabiyoti va oʻzbek madaniyati: tarixiy aloqalar. Toshkent: Fan va Texnologiya Nashriyoti, pp. 45-89.
3. Mirzaev, S. (2012). Oʻrta maktablarda rus tilini oʻqitish metodikasi. Toshkent: Taʼlim Nashriyoti, pp. 22-95.
4. Tursunov, R. (2018). Innovatsion yondashuvlar va rus tili taʼlimi. Toshkent: Pedagogika Nashriyoti, pp. 30-110.
5. Xolmatov, A. (2011). Rus tili va madaniyatlararo muloqot. Toshkent: Oʻzbekiston Pedagogika Universiteti Nashriyoti, pp. 12-75.



6.Yoʻldoshev, F. (2016). Tarjima va rus adabiyoti: metodik va nazariy masalalar. Toshkent: Akademik Nashriyot, pp. 18-98.